

מבצע "שועל המדבר": תוצאות והשלכות

שלמה ברום

רקע

מבצע "שועל המדבר", שהתבצע בין התאריכים 20-16 בדצמבר 1998, הביא לשיאו תהליך שהחל באוקטובר 1997, עת הואצו מאמציו של צדאם חסין להשתחרר מסד וועדת הפיקוח של האו"ם (אונסקו"ם) והסנקציות הבינלאומיות. באותו מועד דיווחה אונסקו"ם למועצת הביטחון, כי עיראק מפריעה לביצוע ביקורות ומסרבת לספק מידע נדרש על תוכניות הנשק הכימי והביולוגי שלה. עיראק הגיבה בהוראה לוועדה להוציא את המפקחים האמריקאים המשתייכים לה מעיראק, והוועדה סירבה לקיים הוראה זו.

בינואר 1998 מנעה עיראק מצוות של הוועדה בראשות פקח אמריקאי לקיים ביקורת, וכתוצאה מכך התפתח משבר, אשר הביא להחלטה אמריקאית לבצע מהלך צבאי מול עיראק, אם היא תעמוד בסירובה לשתף פעולה עם וועדת הפיקוח. ארה"ב איימה, כי יהיה זה מהלך צבאי נרחב ואפקטיבי, שונה במהותו מהתקיפות המצומצמות על עיראק אשר התבצעו מספר פעמים מאז מלחמת המפרץ. איום זה הגביר את החשש, כי הפעם קיימת סבירות גבוהה יותר, שצדאם יגיב בפעולה צבאית נגד ישראל. התוצאה הייתה מתיחות בישראל, צעדים נמרצים לחיזוק ההגנה על העורף ותיאומים עם ארה"ב לקבלת סיוע לחיזוק ההגנה מפני טק"ק ואמל"ח כימי וביולוגי. ההשפעה על רוח הצבור הישראלי הייתה קשה; התגובות נראו מוגזמות והיסטריות במידת מה. ארה"ב ריכזה כוחות באזור המפרץ והכינה את המבצע, אולם התקיפה האמריקאית נמנעה, כאשר מזכ"ל האו"ם הצליח להגיע להסכם עם צדאם חסין, במסגרתו התחייבה עיראק לאפשר לפקחי האו"ם לעשות את עבודתם ללא הפרעות.

תכנון המבצע ושיקוליו

לארה"ב היה ברור, כי צדאם לא יעמוד בהתחייבותו לאורך זמן, ולכן צבא ארה"ב הקדיש במשך החודשים הבאים מאמצים רבים לשפר את יכולתו להוציא לפועל מבצע רחב היקף בעיראק. המאמצים התמקדו בשני תחומים עיקריים: שכלול תוכנית המבצע, שהוכנה בתחילת 1998, ובניית יכולת לקיים את המבצע בהתרעה קצרה ללא צורך בריכוז כוחות מתמשך בין ההחלטה על קיום המבצע לבין הוצאתו לפועל. הדילמה המרכזית הייתה, כיצד להשיג את מטרות המבצע באמצעות פעולות צבאיות, שלא תחייבנה ריכוז כוחות מקדים, ועם מינימום אבדות.

גם הגדרת מטרות המבצע לא הייתה פשוטה. נראה כי הממשל האמריקאי הבין שאין יכולת "להחזיר בתשובה" את צדאם חסין לאורך זמן. הוא לא יוותר על הסתרת חלק מהטילים והנשק להשמדה המונית שבידיו, ויעשה כל מאמץ להביא להסרת ההגבלות מעליו וחדוש תוכניות הנשק האסטרטגי. הבנה זו צריכה הייתה להביא למסקנה שדרך הפעולה היחידה שיכולה להשיג, לכאורה, את חיסול הבעיה הזו היא סילוקו של צדאם חסין. אולם, לארה"ב נהיר כי אין לה יכולת לסלק את צדאם ע"י פעולות צבאיות שעלותן סבירה. חיסול פיזי של צדאם בפעולה צבאית אינו מעשי נוכח צעדי ההתגוננות, שהוא נוקט בהם, ולאור חקיקה אמריקאית האוסרת על חיסול מנהיגים זרים ע"י גופי הביטחון האמריקאים. סילוק שלטוני בכוח ע"י הצבא האמריקאי יחייב כיבושה של עיראק. מבצע שעלותו עצומה, סביר כי יהיה כרוך באבדות לא מבוטלות, יש בו פוטנציאל להסתבכות נוסח ויאטנס, הוא עלול להביא להתפוררותה של עיראק למספר ישויות וחזיקה היחסי של איראן, ומחיריו המדיניים יהיו כבדים.

האמריקאים נאלצו, אפוא, לוותר על היעד השאפתני - סילוקו של צדאם חסין - ולאמץ מטרות צנועות יותר. המטרה שהוגדרה הייתה **"לפגוע במטרות צבאיות ומטרות של ארגוני הביטחון, שתורמות ליכולת של עיראק לייצר, לאחסן, לתחזק ולשגר נשק השמדה המונית"**. המטרה פורטה למספר משימות:

- להפחית את יכולתו של צדאם חסין לייצר ולהשתמש בנשק השמדה המונית.
- להפחית את יכולתו של צדאם חסין לנהל מלחמה עם שכניו.
- להמחיש לצדאם חסין את התוצאות של הפרת התחייבויות בינלאומיות.

הצורך להוציא לפועל בהתרעה קצרה מבצע נרחב ללא צורך בריכוז כוחות ועם שיעור אבדות אפסי, חייב הסתמכות על תקיפות מהאוויר והים. כל מבצע יבשתי מחייב ריכוז כוחות ממושך, ויש בו פוטנציאל לשיעור אבדות גבוה יותר. המתכננים בנו, אפוא, על הכוחות הימיים במפרץ, על מטוסי קרב של חיל האוויר האמריקאי וחיל האוויר המלכותי הבריטי הפרושים במדינות המפרץ ועל מפציצים של חיל האוויר האמריקאי היכולים לפעול מטווחים ארוכים יותר. הכוונה הייתה להתחיל עם הכוחות הערוכים כבר באזור ולתגברם במהלך הלחימה בכוחות, שיכולים להגיע בלוח זמנים מתאים.

ארה"ב יכלה לבחור בדרך הפעולה הזאת, משום שבתקופה שחלפה מאז מלחמת המפרץ ב-1991 חל שינוי דרמטי ביכולת האמריקאית לפגוע באמצעות כוח קטן באופן יחסי, במטרות איכות. מלחמת המפרץ נראתה בעיני משקיפים צבאיים רבים כביטוי מאוד משכנע ל"מהפכה בעניינים הצבאיים" (RMA - Revolution in Military Affairs). הם התרשמו מאוד מהיכולת הצבאית, שמקנה השילוב של נשק מונחה מדויק עם מערכת שליטה ואיתור מטרות

מתוככמת. אולם, מלחמת המפרץ נתנה רק ביטוי ראשוני וחלקי ביותר למהפכה זו, שכן פחות מ-10% ממטוסי חיל האוויר והצי ומספינות הצי היה מצויד ביכולת לשאת חימוש מונחה מדויק ורוב התקיפות היו בחימוש, שאינו מונחה. בנוסף על כך, מערכת השליטה והמודיעין המתוככמת (C^4I), הנחוצה להפעלה יעילה של החימוש המדויק, הייתה עדיין בחיתוליה.

ב-1998 עמד לרשות האמריקאים כוח, שהיה קטן יותר, מספרית, מהכוח האווירי והימי, שעמד לרשותם במלחמת המפרץ של 1991, אבל היה בעל יכולת גדולה הרבה יותר להפעיל באופן אפקטיבי חימוש מונחה מדויק. השינוי מתבטא הן במספר גדול בהרבה של פלטפורמות, שמסוגלות להפעיל חימוש מדויק, והן במלאים גדולים הרבה יותר של חימוש מונחה מדויק. כמעט כל מטוס קרב ומפציץ של חיל האוויר והצי האמריקאים, הערוכים באזור המפרץ, מסוגלים לשאת ולהפעיל חימוש מסוג זה, וגם מספר רב של ספינות הצי האמריקאי במפרץ נושא טילי שיוט עם יכולת הנחייה סופית מדויקת. גם מערכת השליטה והמודיעין שופרה ושוכללה במשך השנים, והגיעה לבשלות רבה יותר. שינוי דומה חל, גם אם בהיקף קטן יותר, אצל השותף הזוטרי למבצע "שועל המדבר" – חיל האוויר המלכותי הבריטי.

ההתגלגלות למבצע

באוגוסט 1998 עיראק הודיעה, כי היא מפסיקה את הביקורות של אונסק"ו, ותתיר רק פיקוח פסיבי של אתרי הנשק באמצעות החיילים שהותקנו בהם. באוקטובר 1998 הופסקו הביקורות בפועל, וארה"ב ובריטניה הכינו עצמם לפעולה צבאית נגד עיראק. ב-14 בנובמבר, דקות לפני פתיחת המבצע המתוכנן,

עיראק הודיעה שהיא "מוכנה לשתף פעולה ללא תנאי עם אונסק"ו", והמבצע לא יצא לפועל. ב-15 בנובמבר פירט הנשיא קלינטון 5 תנאים, שבהם עיראק צריכה לעמוד. "היא חייבת לפתור את כל הבעיות הפתוחות מול אונסק"ו, לתת למפקחים גישה לא מופרעת לכל האתרים ללא מגבלות, למסור את כל המסמכים הרלבנטיים, להסכים להשמדת כל הנשק להשמדה המונית לפי החלטות מועצת הביטחון, ולא להתערב בעצמאות ובמומחיות המקצועית של מפקחי אונסק"ו". ב-15 בדצמבר הגיש השגריר בטלר, ראש אונסק"ו, דו"ח (שכנראה "הוזמן" ע"י האמריקאים) למזכ"ל האו"ם, ובו ציין, ש"עיראק לא מימשה את הבטחתה לשיתוף פעולה מלא מ-14 בנובמבר 1998, ויזמה אופנים חדשים של הגבלות על עבודת הוועדה". ארה"ב לא ניסתה להעביר החלטה חדשה במועצת הביטחון, שתתמוך בפעולה צבאית נגד עיראק, מחשש שתיתקל בהתנגדות מצד מספר חברות של מועצת הביטחון, ובראשן רוסיה, סין וצרפת. על כן הסתפקו ארה"ב ובריטניה בדו"ח זה, ויצאו למתקפה המתוכננת עוד באותו לילה. היה חשוב לארה"ב למהר ולהוציא לפועל את המבצע בגלל התקרבות חודש הרמדאן, ואי רצונה לתקוף במהלך החודש הזה. היה חשש שתקיפות במהלך הרמדאן יסייעו לצדאם חסין לעורר רגשות אנטי אמריקאיים בעולם המוסלמי. בארה"ב נשמעו גם טענות, שהיציאה למבצע במועד זה היתה קשורה לרצונו של הנשיא קלינטון לשפר את תדמיתו ולהסיט את הדיון הציבורי בתוך ארה"ב נוכח ההתפתחויות בפרשת מוניקה לווינסקי.

תיאור המבצע והישגיו

המבצע נמשך 90 שעות, בין ה-16 ל-20 בדצמבר, כפי שתוכנן, אבל במשך המבצע עצמו

שמרו האמריקאים על ערפול לגבי מועד סיום המבצע. הותקפו שבעה סוגים של מטרות:

- מערכות טילי קרקע-אוויר ואתרי שליטה של ההגנה האווירית בדרום עיראק. תקיפת מטרות אלו נועדו לשרת את המאמץ העיקרי, לפלס את הדרך ולפתוח נתיבי טיסה למטוסים, שהיו אמורים לתקוף את המטרות שהן יעדי המבצע העיקריים. תקיפתן הבטיחה ביצוע המשימות עם שיעור אבדות נמוך. סה"כ הותקפו 20 יעדים והמטרה של נטרולם לתקופת המבצע - הושגה.
- מטרות פיקוד ושליטה ברמה הלאומית, לרבות אתרי מנהיגות - הותקפו 20 מטרות, רובם הושמדו או נפגעו קשה.
- מתקני מנגנוני הביטחון האחראים להסתרת היכולות הבלתי קונבנציונליות וטילי קרקע-קרקע - הותקפו 18 מתקנים. 7 הושמדו או נפגעו קשה, 6 נפגעו באופן בינוני והשאר קל.
- מטרות שהוגדרו כמפעלי ייצור ופיתוח נשק השמדה המונית - בפועל, העיראקים שוקדים להסתיר את היכולות השיוריות שיש להם בתחום נשק ההשמדה ההמונית, ולא קיימים, ככל הנראה, מפעלים פעילים של נשק השמדה המונית שניתן היה לתקוף. לכן הותקפו רק אתרי פיתוח וייצור של טילי קרקע-קרקע, שהפעלתם מותרת לעיראקים על פי החלטות מועצת הביטחון, כל עוד הם עוסקים רק בטילים קצרי טווח. נתקפו 11 מפעלים ומתקנים, שכמחציתם נפגעו באופן קשה, או בינוני.
- מפקדות ומחנות משמר הרפובליקה - הותקפו 9 אתרים. 3 נפגעו באופן קשה ו-5 באופן בינוני.
- שדות תעופה צבאיים - הותקפו בעיקר ש"ת בהם ערוכים מסוקי קרב. מטרות היתה לפגוע ביכולתו של צדאם חסין לפעול נגד

הכורדים והשיעים. כן הותקף שדה תעופה, בו בוצע פרויקט של הסבת מטוסי אימון סילוניים מסוג L-29 למל"טים, שייעודם, ככל הנראה, נשיאת נשק כימי וביולוגי. 4 ש"ת נפגעו באופן בינוני. המבנים הקשורים לפרויקט המל"טים נהרסו. לא ברור אם המל"טים עצמם הושמדו, וכמה מסוקי קרב הושמדו, אם בכלל.

מטרה כלכלית - הותקפה מטרה כלכלית אחת, מתקן זיקוק נפט בבצרה, ממנו הוברח דלק אל מחוץ לעיראק בהפרה של החלטות מועצת הביטחון. היא נפגעה באופן קל.

קשה מאוד לתרגם את הדיווחים על הפגיעות במטרות למידה של השגת מטרות המבצע. אפשר להניח, שפגיעה קשה במבנים במתקני הפיתוח והייצור של הטילים, משמעותה גם פגיעה קשה בציד שבתוך מבנים אלו. ההערכה האמריקאית היא כי תקיפות אלו הסיגו בשנה את תוכנית הטק"ק העיראקית. היכולות השיוריות בתחומי הנשק הכימי והביולוגי לא הותקפו ולא נפגעו. כן לא נפגע, ככל הנראה, באופן משמעותי כוח אדם הקשור לתחומי הפיתוח והייצור, משום שהתקיפות היו בלילה.

בתקיפות האחרות כמעט בלתי אפשרי, ללא מודיעין פנימי מדויק, לתרגם את הפגיעות במבנים לפגיעה ביכולות. דוגמה אופיינית היא התקיפה של כוחות משמר הרפובליקה. היא התמקדה במבני מפקדות הגייס והדיביזיות. יש ספק עד כמה תקיפות כאלו, גם אם הן מוצלחות ביותר, פוגעות ממשיית, כזו המשפיעה לאורך זמן על היכולת הצבאית של כוחות משמר הרפובליקה.

המבצע הסתיים באפס נפגעים לכוחות האמריקאים והבריטים. זהו הישג ראוי לציון. במלחמת המפרץ, בה היו אבדות הקואליציה מעטות באופן יחסי, הופלו 38 ממטוסי הקואליציה, מהם 17 מטוסים במהלך שבוע

הלחימה הראשון; חיל האוויר המלכותי הבריטיספג במלחמה זאת אבדות כבדות באופן יחסי. אפשר לייחס את ההישג של האמריקאים והבריטים במבצע "שועל המדבר" לשילוב של טכנולוגיה, תכנון ותורת לחימה וליכולתם הירודה של חיל האוויר וההגנה האווירית של עיראק:

השימוש המסיבי בנשק מונחה מדויק וטילי שיוט אפשר ביצוע המשימות במספר קטן של מטוסים והקטנת הסיכוי להיפגעות.

שימוש בחימוש מונחה מדויק מאפשר הטלת החימוש מחוץ לטווח נשק הנ"מ של היריב. במבצע "שועל המדבר" נעשה שימוש נרחב יותר בנשק מונחה מנגד, שחלקו ניתן לשיגור מטווח של עשרות ק"מ (טילים מונחי טלביזיה הנישאים במטוסים) או מאות רבות של ק"מ (טילי שיוט המשוגרים מכלי שייט ומפציצים). אך גם הנשק המונחה קצר הטווח, כדוגמת פצצות המכוונות בציון לייזר, מאפשר הטלת הפצצות בגובה, שהוא מחוץ לטווח תותחי הנ"מ, האיום העיקרי בחזית העיראקית. תקיפת מערכות טילי ק"א ואתרי שליטה של ההגנה האווירית בדרום עיראק בתחילת המבצע ושימוש בלוחמה אלקטרונית בהמשך, שיבשו במידה רבה את יכולת מערכות ההגנה האווירית לפעול נגד המטוסים וטילי השיוט התוקפים. האיום העיקרי שנותר היה של מערכות תותחי הנ"מ קצרות הטווח אשר פגיעות פחות לל"א ותלויות פחות במערכות השליטה.

כל התקיפות בוצעו בלילה על מנת לפגוע ביעילות תותחי הנ"מ העיראקיים.

תוצאות המבצע הוכיחו כי חיל האוויר וההגנה האווירית העיראקים לא התאוששו מתוצאות מלחמת המפרץ. יתכן, אף, כי הם עברו תהליך של הידרדרות נוספת מאז מלחמת המפרץ, הן בשל הניתוק ממקורות הספקת נשק

וחלפים והן בשל תקיפות אמריקאיות נישנות מאז מלחמת המפרץ. לא נעשו כלל ניסיונות ליירט באמצעות מטוסי יירוט את המטוסים התוקפים. כמעט ולא אותרו שיגורים של טילי ק"א, והאופוזיציה היחידה הייתה של ירי נ"מ קני.

ההישגים הצבאיים של התקיפות האמריקאיות והבריטיות בולטים במיוחד נוכח הכוחות המעטים, באופן יחסי, שהופעלו. כאשר החל המבצע, השתתפו בו הכוחות שכבר היו ערוכים באזור המפרץ. אלה כללו כוחות של חיל האוויר האמריקאי, הערוכים בש"ת יבשתיים, בהיקף של כ-55 מטוסי קרב ו-14 מפציצים וכוח משימה ימי של נושאת מטוסים והספינות הנלוות אליה. נושאת המטוסים נשאה כנף אווירית של כ-50 מטוסי קרב. עוד לפחות 7 כלי שייט של כוח המשימה הימי יכלו לשגר טילי שיוט, וכוח הנחתים הנכלל בכוח המשימה הימי כלל גם מספר מטוסי קרב של חיל הנחתים האמריקאי. טילי שיוט נישאו גם ע"י חלק מהמפציצים. תוך כדי הלחימה כמעט והוכפל היקף הכוח, כאשר הגיעו למפרץ כוח משימה ימי נוסף של נושאת מטוסים ומספר טייסות של חיל האוויר האמריקאי, וחלקם אף הספיקו להשתתף בליל הלחימה האחרון. כוח מצומצם זה הספיק להטיל על עיראק במהלך 4 לילות מספר רב יותר של טילי שיוט מאשר במהלך כל מלחמת המפרץ וכמויות גדולות מאוד של חימוש מונחה מדויק אחר, הנישא במטוסים.

ישראל ו"שועל המדבר"

במסגרת ההכנות למבצע "שועל המדבר" הוטסו לישראל כמה סוללות טילי פטריוט אמריקאיות מדגם PAC-2, שעבר התאמה ללחימה בטק"ק, והוצבו להגנה על אזורי ת"א וחיפה. בתקופה שלפני המבצע שהו מספר

פלגות פטריוט אמריקאיות בתרגיל בישראל, ולכן יכלו האמריקאים לוותר על הטסת חלק מהציוד לישראל, ולהיערך תוך זמן קצר. הממשל הישראלי, אמצעי התקשורת והציבור הפיקו לקחים מהתגובות המוגזמות למתיחות של תחילת 1998, ונהגו הפעם אחרת. אם כי הערכת אמ"ן נשארה בעינה, וגרסה כי צדאם חסין ינסה לפגוע בישראל רק במתאר שבו נשקף איום קיומי למשטרו, התגובות בישראל היו מתונות מאוד. פיקוד העורף פתח תחנות נוספות לחלוקת ציוד התגוננות, אך הציבור לא נהר לתחנות אלו.

אחרי "שועל המדבר" - לקחים ומשמעויות

מבצע "שועל המדבר" לא הביא בינתיים לשינוי בהתנהגות צדאם חסין, ואונסקו"ם לא יכול עדיין לחדש את פעילות הפיקוח שלו בעיראק. יתירה מזאת, צדאם חסין מבקש להוכיח כי התקפות אמריקאיות לא יכניעו אותו, והוא אימץ התנהגות מתגרה, במסגרתה הודיע כי אינו מכיר יותר באזורים האסורים לטיסה בצפון עיראק ובדרומה, החדיר מטוסים לאזורים אלו, וניסה לפגוע במטוסים אמריקאים ובריטיים, המסיירים בהם, באמצעות מארבי טילים. לפיכך מתאפיינת התקופה האחרונה במענים אמריקאיים תקיפים לניסיונות ההתגרות העיראקיים. אלו כוללים מאמצים להפלת המטוסים העיראקיים אשר מפירים את איסור הטיסה, ופגיעה בסוללות טילי ק"א, המאיימות על המטוסים האמריקאיים והבריטיים.

השאלה המרכזית היא האם המבצע קידם את המאמץ לפרוק עיראק מיכולותיה הלא קונבנציונליות, או פגע בו. המתנגדים למבצע גורסים כי המבצע הביא לסוף פעולתה של אונסקו"ם בעיראק, ובכך פגע ביכולת להמשיך

בפרוק עיראק מנשקה. יכולת זו מתבססת בעיקר על עבודת אונסקו"ם, ועדיפה עבודה של הוועדה עם הפרעות עיראקיות על הפסקה מוחלטת של פעולתה. מנגד טוען הממשל האמריקאי כי נוכח ההפרעות העיראקיות הקשות מיצה אונסקו"ם את יכולתו להביא תועלת, ולא נותר אלא לפעול ישירות באמצעים צבאיים לפגיעה ביכולות העיראקיות.

נראה כי מוקדם עדיין לקבוע איזו תשובה נכונה יותר. אם המבצע האמריקאי היה חד פעמי, ומעתה יוכל צדאם חסין לעשות בתוך עיראק ככל שירצה, ללא פיקוח של האו"ם, יצדקו אלו שהתנגדו למבצע. אם ארה"ב תעבור למאמץ מתמשך שיכלול מעקב מודיעיני הדוק אחרי המתרחש בעיראק, ותקיפה של כל מטרה מאותרת אשר קשורה לטילי ק"ק, או לנשק לא קונבנציונלי, במקביל לאכיפה אפקטיבית של הסנקציות על עיראק, עשויה דרך זו להיות יותר אפקטיבית, מאשר פיקוח, לכאורה, של וועדת האו"ם.

דרך פעולה אפשרית נוספת, היא פעולה עקבית לפגיעה במעמדו של צדאם חסין בעיראק, ע"י תמיכה בגורמי אופוזיציה ופעולות צבאיות אמריקאיות נוספות. יש סימנים לכך, שבלחץ הקונגרס, ממשל קלינטון נוטה לאמץ דרך פעולה זו. אמנם ספק רב אם ניתן לערער את משטרו של צדאם חסין בטווח הקצר, אך בטווח הארוך הוא סובל מחולשות רבות. המשך הסנקציות של האו"ם פוגע בו. קיים בצפון עיראק ובדרומה פוטנציאל לפתח את המאבק במשטרו למרות חולשת גורמי האופוזיציה. יש לאמריקאים גם יכולת ממשית להחליש את צדאם חסין בפעולות צבאיות. מבחינה זו היו התקיפות על מפקדות משמר הרפובליקה מעין רמז. חיל האוויר והצי האמריקאיים יכולים בתקיפות שיטתיות מהאוויר לפגוע בגיעה של ממש בכוחות משמר

הרפובליקה. הדבר ידרוש מספר גדול יותר של גיחות מאשר מבצע "שועל המדבר" וזמן רב יותר בשל הצורך ל"צוד" ולהשמיד חלק גדול מהרק"ם והארטילריה של משמר הרפובליקה, אך הוא אפשרי.

כל זה יחייב את ארה"ב לעמוד איתן מול הלחצים של המדינות אשר שואפות להביא להסרה הדרגתית של הסנקציות על עיראק, ובראשן רוסיה וצרפת. מנקודת ראות זו עשה צדאם חסין שרות דוב למטרתו, כאשר תקף את המשטרים הערביים הפרו-מערביים וקרא להפלתם, והקל על ארה"ב לעמוד בפני הדרישות להפחית את הלחץ על עיראק.

המבצע הוכיח שוב את כוחו של צדאם חסין להכתיב את האגנדה, וליצור משברים כאשר הוא חפץ בכך. במשברים אלו הוא משתמש בכוחו של החלש, בכוח הספיגה שלו וביכולתו להציג את עצמו כקורבן, וכך לרכוש אהדה בעולם הערבי ומחוצה לו. בראייה זו עצם יכולת העמידה מול הלחץ האמריקאי היא הישג. מבחינה זו יכול גם צדאם חסין לראות את תוצאות המבצע כהצלחה שלו. הוא הביא להפסקת הביקורות של אונסקו"ם מבלי ליצור איום ממשי על שלטונו, ותוך כדי גיוס תמיכה בקרב ההמונים הערביים. הוא יכול אף לקוות, שהתהליך, שהוא יצר, יביא בהדרגה להסרת הסנקציות מעל עיראק. התשובה לשאלה אם ראייתו נכונה, או מוטעית, תלויה, כאמור, בשאלה אם יהיה המשך לפעולות האמריקאיות, ובפעולותיו הבאות של צדאם פרדוקסלית, הפסקת פעילות אונסקו"ם שללה מידי קלף מיקוח, משום שאינו יכול להשתמש בזאת יותר ליצור משברים, והדרך היחידה שנותרת לו היא להקרין מחדש איומים לעבר שכניו במפרץ. דרך הפעולה של איומים על מדינות ערביות ומשטרים ערביים היא אמצעי, שיש ספק באפקטיביות שלו. היא מחזקת את

שתוף הפעולה בין ארה"ב והמדינות הערביות נגד עיראק, ואינה מאפשרת לנצל את האהדה לעיראק, "קורבן התוקפנות האמריקאית", הקיימת בציבוריות הערבית.

לישראל יש כמובן עניין רב בכל ההתפתחויות הקשורות לעיראק, והיא יכולה להפיק מספר מסקנות ממבצע "שועל המדבר" ונגזרותיו:

המבצע סיפק הוכחה נוספת לטענה, שצעדים צבאיים אמריקאיים אינם יכולים לאיים באופן ישיר על שלטונו של צדאם חסין. לכל היותר הם יכולים לחולל תהליכים שבטוח זמן רחוק יותר יביאו לנפילתו. עולה מכך כי אין מקום לחשש מפני תרחיש שבו תקיפות אמריקאיות מהאוויר והים יביאו את צדאם חסין לתחושה שיש איום קיומי על שלטונו, וממילא, אין מקום לחשש שהוא יחליט לשגר טק"ק עם ראשים כימיים וביולוגים נגד ישראל בתרחיש כאלו. סביר יותר כי צדאם חסין מבין שאם ינסה להפעיל נשק בלתי קונבנציונלי נגד ישראל, או אחת משכנותיו, יביא הדבר למאמץ צבאי בינלאומי לחיסולו עם נכונות לשלם מחירים גבוהים יותר.

ישראל צריכה להמשיך ולפעול בשיתוף פעולה עם ארה"ב לבלימת כל ניסיון של צדאם חסין לנצל את הסרת פיקוח אונסקום לחידוש הפרויקטים של נשק השמדה המוני. לצורך זה נחוץ עיבוי הכיסוי המודיעיני על עיראק. הכלים העומדים לרשותה של הקהילה הבינלאומית לבלימת הפרויקטים האלו הם פעולות צבאיות, המשך הסנקציות ואף החמרתן אם יהי צורך בכך.

התגובה הרגועה יחסית הפעם של הממשל והציבור הישראלי, הביאה למיעוט של הצהרות מאיימות המכוונות לעיראק. גם הפעם לא עמדה למבחן יכולת ההרתעה של ישראל מול עיראק, משום שלא היה כל הגיון בתגובה עיראקית מול ישראל בתרחיש של "שועל המדבר". אין, אפוא, יכולת להסיק מפרשה זו מסקנות כל שהן בסוגייה זו.

במהלך המבצע הופגנו יכולות צבאיות אמריקאיות מרשימות, שכללו שימוש מסיבי בנשק מונחה מדויק ונשק מנגד, לרבות טילי שיוט, ביחד עם מערכת פיקוד, שליטה ומודיעין אינטגרטיבית, אשר מאפשרת הכוונת הכוחות למטרות הנכונות, ומה שלא פחות חשוב, בקרת

נזקים במטרות. נראה כי האמריקאים התגברו על חלק גדול מהחולשות שאפיינו את פעולתם במלחמת המפרץ. ההצלחה הצבאית המרשימה של האמריקאים ממחישה שוב את תקפותה של התפישה שאנו מצויים בעיצומה של "מהפכה בעניינים הצבאיים" (RMA), הנובעת מהשילוב של טכנולוגיה מהפכנית עם ארגון ותורת לחימה מתאימים.

צבאות שישכילו להטמיע את המהפכה הזאת ולרכוש את היכולות, המגולמות בה, ייהנו מעדיפות גדולה על הצבאות שישארו מאחור, לפחות בתחומי הלחימה בעצימות גבוהה ובינונית. מבחינה זו יש לישראל עדיפות גדולה על יריבותיה הפוטנציאליות, משום שיש לה נתוני פתיחה טובים משלהן, שיאפשרו לה לעבור בהצלחה את המהפכה הזאת. לישראל בסיס טכנולוגי רחב, כוח אדם משכיל וסיוע אמריקאי, והיא השכילה בעבר לפתח יכולות התורמות למהפכה הזאת. המנהיגות המדינית והצבאית של ישראל נדרשת עתה להתמודד עם אתגר זה, ולקבל את ההחלטות הנכונות באשר לבניין הכוח, שתאפשרנה לעבור שינוי זה בהצלחה.